

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

แรงงานประมงเป็นที่ขาดแคลนมาเป็นเวลานาน ตั้งแต่สมัยที่เริ่มมีการใช้แรงงานข้ามชาติ เนื่องจากก่อนหน้านี้ มีแรงงานไทยจากภาคอีสานลงไปทำงานในอาชีพประมงทางจังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย เช่น จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี และสงขลาซึ่งเป็นจังหวัดที่มีการประมงเป็นอาชีพหลักของจังหวัด โดยเฉพาะคนท้องถิ่นเองก็ไม่อยากทำงานในอาชีพนี้ เนื่องจากงานประมงเป็นงานที่เสี่ยงอันตราย ยากลำบาก สกปรก และทำงานที่ห่างไกลจากครอบครัวหลายวัน ไปอยู่กลางทะเลนาน ๆ แม้ว่าจะงานประมงจะได้รับเงินค่าจ้างและค่าตอบแทนจากการแบ่งเปอร์เซ็นต์ในการหาปลาได้ แต่ก็ยังมีคนไทยทำน้อยอยู่ดี จนกระทั่งปี พ.ศ. 2532 ที่เกิดพายุเกย์ขึ้นในอ่าวไทย ซึ่งทำให้ลูกเรือประมงทั้งคนไทยและแรงงานข้ามชาติเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก หลังจากนั้นคนไทยที่อพยพมาทำอาชีพประมงก็ได้อพยพกลับและไม่ได้กลับมาทำอาชีพประมงอีกเลย ทำให้แรงงานในอาชีพประมงขาดแคลนอย่างหนัก หลังจากปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา เจ้าของเรือประมงส่วนใหญ่เกือบทุกลำจะใช้แรงงานข้ามชาติเป็นลูกเรือและหลังจากรัฐบาลอนุญาตผ่อนผันให้แรงงานทุกประเภทสามารถทำงานชั่วคราวได้ในประเทศไทย ได้มีแรงงานข้ามชาติหลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายในกิจการประมงทะเลมาจดทะเบียนตลอดตั้งแต่เริ่มมีการขึ้นทะเบียนไว้ (สุคนธา จันทรูปราศากุล. 2551 : 1)

แรงงานข้ามชาติจึงมีบทบาทสำคัญในกิจการทำประมงเป็นอย่างมาก ด้วยสาเหตุที่เดิมกิจการทำประมงขาดแคลนแรงงานอยู่แล้ว และแรงงานไทยก็ไม่ให้ความสนใจกับอาชีพการทำประมง จึงส่งผลให้แรงงานข้ามชาติเข้ามาขายแรงงานแทนที่แรงงานไทย ซึ่งในทางกลับกันเมื่อแรงงานข้ามชาติมีบทบาทในกิจการทำประมง ก็ย่อมมีผลกระทบตามมาที่ก่อให้เกิดปัญหาในด้านต่าง ๆ มีปัญหาเกิดขึ้นมากหลายเรื่อง เริ่มตั้งแต่การแย่งงานแย่งรายได้ การนำโรคอันตรายหรือโรคร้ายแรงเข้ามาแพร่ระบาด การประทุษร้ายต่อชีวิตและทรัพย์สิน การเกิดอาชญากรรม ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลดังกล่าวต้องลักลอบและหลบซ่อนทั้งในการทำงานและแหล่งอาศัย เจ้าหน้าที่ตำรวจเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่กระทรวงแรงงานและเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องไม่สามารถติดตาม ควบคุมดูแลและทราบประวัติความเป็นมาได้และมีอยู่จำนวนมาก ดังนั้น บทบาทและผลกระทบของแรงงานงานข้ามชาติในกิจการทำประมงจะต้องหามาตรการแก้ไขเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหา เพื่อให้แรงงานข้ามชาติสามารถอยู่ร่วมกับคนในท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ (ขมนาท รัตนมณี และคณะ. 2547)

จังหวัดจันทบุรีมีอาณาเขตด้านทิศตะวันออกติดต่อกับประเทศกัมพูชาเป็นระยะทางประมาณ 96 กิโลเมตร ในพื้นที่อำเภอสอยดาวและอำเภอโป่งน้ำร้อนมีพื้นที่ติดกับจังหวัดพระตะบองและกรุงไพลินของกัมพูชา แนวพรมแดนส่วนใหญ่เป็นคลองลำห้วยและสันปันน้ำของทิวเขาบรรทัดและหลักเขตจำนวน 17 หลัก การส่งเสริมการค้าชายแดนจากปัจจุบันที่จังหวัดได้เปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนกับกัมพูชามีทั้งหมด 5 จุด ได้แก่ 1. จุดผ่อนปรนบ้านฝักกาด อำเภอโป่งน้ำร้อน 2. จุดผ่อนปรนบ้านแหลม ตำบลเทพนิมิต อำเภอโป่งน้ำร้อน 3. จุดผ่อนปรนบ้านบึงชะง่าง ตำบลเทพนิมิต อำเภอโป่งน้ำร้อน 4. จุดผ่อนปรนบ้านซันตารี ตำบลทุ่งขนาน อำเภอสอยดาวและ 5. จุดผ่อนปรนบ้านสวนส้ม ตำบลสะตอน อำเภอสอยดาว ทางจังหวัดเห็นควรให้มีการผลักดันจุดผ่อนปรนบ้านแหลมและบ้านฝักกาด ให้ปรับฐานะเป็นจุดผ่านแดนถาวรเพื่อให้ประชาชนตามแนวชายแดนทั้งสองประเทศ ติดต่อเข้าออกได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายและสามารถอยู่ได้หลายวัน รวมทั้งสามารถส่งออกและนำเข้าสินค้าได้อย่างถูกต้องตามระเบียบกฎหมายและพิธีการศุลกากร (วัชรินทร์ ยงศิริ. 2547 : 78 - 83)

อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เป็นพื้นที่ติดชายฝั่งทะเล เป็นเมืองท่าค้าขายที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดจันทบุรี ในอดีตเรือบรรทุกสินค้าขนาดใหญ่ไม่สามารถเข้าไปถึงตัวเมืองได้ จึงต้องจอดอยู่บริเวณปากแม่น้ำแห่งนี้และใช้เรือขนาดเล็กขนถ่ายสินค้าไปขึ้นที่ท่าแฉลบ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงเสด็จประพาสต้นทางเรือมาถึงจันทบุรี ทรงเสด็จจอดเรือประทับพักที่ปากแม่น้ำแห่งนี้หลายครั้ง สมัยก่อนชาวบ้านในชุมชนมักประกอบอาชีพประมงและใช้เรือแจวกันแทบทุกบ้าน (ชัยสิทธิ์ งามพุ่มเงิน. สัมภาษณ์. 2557)

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2508 เรือแจวถูกยกเลิกใช้และหันมาใช้รถยนต์แทน อาชีพของชาวบ้านโดยทั่วไปคือ การทำประมงเป็นหลัก ในสมัยนั้นจะเป็นการทำประมงแบบชายฝั่งเพื่อยังชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียง หาลาปลาเพื่อบริโภคเลี้ยงครอบครัวยังไม่ต้องพึ่งพาแรงงานข้ามชาติเพราะเป็นประมงขนาดเล็กที่ไม่ต้องใช้แรงงานมาก ต่อมาได้พัฒนามาเป็นประมงพาณิชย์ที่ต้องมีการจ้างแรงงานจำนวนมากในการออกหาปลา เป็นการทำกิจการเรือประมงเพื่อขายต่างจากเมื่อก่อนที่ทำประมงเพื่อยังชีพแบบพอเพียง (ประเสริฐ เนินริมหนอง. สัมภาษณ์. 2557)

ตลาดแรงงานท้องถิ่นเกิดขึ้น เมื่อเกิดการจ้างแรงงานประมง กล่าวคือ เทคโนโลยีที่ทันสมัยเริ่มมีการใช้อวนและเรือมีการติดเครื่องยนต์ การใช้แรงงานในครอบครัวไม่เพียงพอจึงต้องมีการจ้างแรงงานในท้องถิ่นในละแวกใกล้เคียงอำเภอแหลมสิงห์คืออำเภอท่าใหม่ เช่น แรงงานในตำบลปากน้ำแฉกหนุ ตำบลตะกาดเจ้า เป็นต้น ที่ว่างจากการทำนาและทำอาชีพรับจ้างทั่วไป โดยจ้างมาเป็นแรงงานในการทำประมงจากการชักชวนในกลุ่มเพื่อนบ้านใกล้เคียง ซึ่งในขณะนั้นยังมีอาชีพใดที่น่าสนใจเท่ากับอาชีพรับจ้างเป็นแรงงานประมงที่ทำรายได้ดี เพราะเป็นช่วงแรก ๆ ที่

เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาทำให้เป็นที่น่าสนใจกับกลุ่มคนในท้องถิ่น ทำให้ตลาดแรงงานท้องถิ่นเกิดความตื่นตัวและอยากลองเปลี่ยนอาชีพ จากเดิมที่ว่างจากการทำนาประกอบอาชีพรับจ้างมาเป็นแรงงานประมงแทน (ประเสริฐ เนินริมหนอง. สัมภาษณ์. 2557)

ต่อมาด้วยเทคโนโลยีการผลิตของเรือประมงแหลมสิงห์มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น การจ้างแรงงานท้องถิ่นจึงไม่เพียงพอต่อปริมาณงานของเรือประมงและแรงงานในท้องถิ่นส่วนหนึ่งเปลี่ยนอาชีพ ตลาดแรงงานท้องถิ่นจึงหมดไปทำให้ปัจจัยด้านแรงงานประมงมีความขาดแคลน ซึ่งในช่วงที่ประมงกำลังมีความเจริญเติบโตก็เป็นช่วงของอาชีพเลี้ยงเป็ด เจียรนัยพลอย ที่เป็นอาชีพสร้างรายได้ให้กับคนแหลมสิงห์ได้พอสมควร ด้วยเหตุนี้ แรงงานในท้องถิ่นส่วนหนึ่งจึงเลิกรับจ้างเป็นแรงงานประมงหันมาประกอบอาชีพเจียรนัยพลอยและการเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งแทน (ประเสริฐ เนินริมหนอง. สัมภาษณ์. 2557)

สมาคมประมงแหลมสิงห์ได้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2525 โดยมีการแจ้งจดกับทางจังหวัดจันทบุรี ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานงานและเจรจาระหว่างรัฐ นั่นก็คือกรมประมงและประชาชนที่เป็นเจ้าของเรือประมงในพื้นที่อำเภอแหลมสิงห์ โดยจะมีนายและรองนายกสมาคมแหลมสิงห์เป็นผู้ดำเนินงานต่าง ๆ ในเรื่องที่มีความขัดแย้งกันในกลุ่มเรือประมงด้วยกัน เช่น ปัญหาเรือขนาดใหญ่ลากติดอวนเรือขนาดเล็ก ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของเรือขนาดเล็ก (ประเสริฐ เนินริมหนอง. สัมภาษณ์. 2557)

ในส่วนของกรณีการกระทำความผิดของเจ้าของเรือประมงอวนลากที่ทำการประมงผิดกฎหมายลากใกล้ชายฝั่ง 3,000 เมตร รวมถึงการต่อใบอาชญาบัตรเรือประมงที่มีปัญหาเมื่อครบกำหนดเวลาจดทะเบียนอาชญาบัตร เจ้าของเรือประมงไม่สามารถต่อใบอนุญาตได้ ส่งผลให้เกิดความผิดตามกฎหมาย กรณีดังกล่าวจะเป็นหน้าที่ของสมาคมประมงแหลมสิงห์เข้ามาเป็นตัวกลางในการเจรจากับเจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาการทำประมงและตัวบทกฎหมายที่เคร่งครัดจนเกินไป สมาคมประมงแหลมสิงห์จะมีบทบาทในฐานะที่คอยดูแลสมาชิกในสมาคมให้เกิดความปรองดองของสมาชิกด้วยกันเอง ในการเจรจาไกล่เกลี่ยและความขัดแย้งกับหน่วยงานรัฐ (ประเสริฐ เนินริมหนอง. สัมภาษณ์. 2557)

ต่อมาแรงงานประมงในช่วงนั้นจึงเป็นแรงงานไทยจากภาคอีสาน แต่เนื่องด้วยเกิดพายุเกย์ที่เกิดขึ้นในอ่าวไทยในปี พ.ศ. 2532 ทำให้มีลูกเรือประมงเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้แรงงานไทยที่มาจากภาคอีสานได้อพยพกลับถิ่นฐานเป็นผลทำให้แรงงานประมงขาดแคลน ในปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมาได้เริ่มมีแรงงานข้ามชาติกัมพูชาเข้ามาในเขตชุมชนชาวประมงอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เนื่องด้วยพื้นที่ติดกับชายแดนประเทศกัมพูชาทำให้การเคลื่อนย้ายแรงงานของแรงงานข้ามชาติกัมพูชาสามารถเข้ามาหางานทำได้โดยง่าย โดยเฉพาะอาชีพประมงทะเลในอำเภอ

แหลมสิงห์ที่เป็นแหล่งชุมชนทำประมงที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดจันทบุรีและเนื่องด้วยกิจการเรือประมงที่ประสบปัญหาขาดแคลนแรงงาน เป็นผลทำให้แรงงานข้ามชาติชาวกัมพูชาเข้ามาทำงานในอาชีพประมงเป็นส่วนใหญ่ (วิรัช ลิ่นทอง, สัมภาษณ์, 2557)

กฎหมายที่เกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ ได้แก่ พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ เนื่องจากในปัจจุบันคนต่างด้าวซึ่งเข้ามาในราชอาณาจักรไทยมีจำนวนมากขึ้นตามลำดับ พระราชบัญญัติคนเข้าเมืองปี พ.ศ. 2493 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2497 ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้วและมีบทบัญญัติต่าง ๆ ที่ไม่ทันสมัยและไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน สมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองเสียใหม่ ทั้งนี้เพื่อความมั่นคงของประเทศและเพื่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น (พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522, 2522)

บทบาทกลไกรัฐราชการตั้งแต่ได้มีกฎหมายพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 เป็นกลไกในการให้แรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยได้จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย แต่กลไกของรัฐที่ผ่านมาได้สร้างปัญหาทำให้มีแรงงานผิดกฎหมาย ไม่สามารถควบคุมและจัดระบบแรงงานข้ามชาติได้ ส่งผลให้มีแรงงานเถื่อนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการหลบหนีและลักลอบเข้ามาตามแนวชายแดนของจังหวัดจันทบุรี มาขายแรงงานประมงและเป็นช่องทางให้เจ้าหน้าที่ตำรวจน้ำเอาเปรียบในการเรียกเก็บค่าส่งจากแรงงานเถื่อนและเจ้าของเรือประมงที่ใช้แรงงานเถื่อนในการทำงาน (วิรัช ลิ่นทอง, สัมภาษณ์, 2557)

ต่อมาสหรัฐอเมริกาได้ลดอันดับประเทศไทย จากรายงานประจำปี พ.ศ. 2557 เรื่องสถานการณ์การค้ามนุษย์ เป็นรายงานที่กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาจัดทำขึ้นเป็นประจำทุกปี ตามกฎหมายว่าด้วยการปกป้องเหยื่อการค้า เพื่อรายงานต่อรัฐสภาสหรัฐอเมริกา โดยเปรียบเทียบสถานการณ์การค้ามนุษย์ของทั่วโลกกับมาตรฐานของสหรัฐ ฯ และจัดลำดับประเทศต่าง ๆ ออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ดีที่สุด คือ Tier 1 หมายถึง ประเทศที่ดำเนินการสอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ในการป้องกันและบังคับใช้กฎหมายต่อต้านการค้ามนุษย์ ระดับถัดมาคือ Tier 2 หมายถึง ประเทศที่มีการดำเนินการยังไม่สอดคล้องกับกฎหมายของสหรัฐอเมริกาแต่ได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะแก้ไขปัญหา ระดับถัดมาคือ Tier 2 Watch List หมายถึง ประเทศที่มีรายงานเหยื่อการค้ามนุษย์เพิ่มขึ้นหรือไม่มีหลักฐานชัดเจนว่ารัฐบาลได้พยายามต่อต้านการค้ามนุษย์และระดับต่ำสุด คือ ระดับ Tier 3 หมายถึงประเทศที่ดำเนินการไม่สอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำของกฎหมายสหรัฐอเมริกา และไม่มี ความพยายามแก้ไข ปัญหา (ประชาไท, ออนไลน์, 2557)

ประเทศไทยถูกลดอันดับจากบัญชีกลุ่มที่ 2 คือต้องจับตามอง (Tier 2 Watch List) ลงมาอยู่ในบัญชีกลุ่มที่ 3 (Tier 3) ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่มีสถานการณ์ด้านนุษย์ระดับเลวร้ายที่สุดเทียบเท่าเกาหลีเหนือ อิหร่าน มาเลเซีย รัสเซีย ซิมบับเว โดยอเมริการะบุว่าไทยเป็นต้นทาง ปลายทาง ผ่านการค้ามนุษย์ ค่าประเวณี บังคับใช้แรงงาน โดยเฉพาะภาคประมง ละเมิดแรงงานข้ามชาติ ซึ่งทางการไทยยังพยายามไม่พอในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว (ประชาไท, ออนไลน์, 2557)

ต่อมาในช่วงที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้เข้ามาบริหารประเทศ มีนโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปสู่การจัดระเบียบแรงงานข้ามชาติในประเทศ และการสร้างมาตรฐานในการทำงานของแรงงานข้ามชาติที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล รวมทั้งเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของผู้ประกอบการและนายจ้าง ซึ่งประกอบกิจการบางประเภทที่มีความจำเป็นต้องพึ่งพาแรงงานข้ามชาติเป็นอย่างมาก และเพื่อจัดการบังคับใช้แรงงานหรือการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากแรงงานข้ามชาติ ทั้งนี้จึงออกประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 70 สั่งมาตรการชั่วคราวในการแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวและการค้ามนุษย์ เรื่อง มาตรการชั่วคราวในการแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวและการค้ามนุษย์ ซึ่งเจ้าของเรือประมงแหลมสิงห์ได้ให้ความร่วมมือกับทางราชการ นำแรงงานข้ามชาติกัมพูชาจดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย (ประเสริฐ เนินริมหนอง, สัมภาษณ์, 2557)

ปัจจุบันได้มีแรงงานข้ามชาติได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนชาวประมงอำเภอแหลมสิงห์เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ ตำบลเกาะเปริดและตำบลบางกะไชย ซึ่งอาศัยอยู่ร่วมกับคนในชุมชนท้องถิ่น นอกจากแรงงานข้ามชาติเหล่านี้จะมีบทบาทในกิจการเรือประมงก็ตาม แต่ก็มีผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นการทำประมงด้วยเช่นกัน การศึกษาบทบาทและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้แรงงานประมงข้ามชาติ และมาตรการป้องกันและแก้ไข จึงน่าจะเกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยโดยรวมเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากจะเป็นการสะท้อนถึงปัญหาแรงงานข้ามชาติในเขตชุมชนชาวประมงในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรีจากจุดเล็ก ไปสู่ภาพรวมทั้งประเทศในเขตชุมชนชาวประมงในจังหวัดต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาแรงงานข้ามชาติที่ส่งผลโดยตรงต่อประชาชนในพื้นที่

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาถึงบทบาทและผลกระทบอันเกิดจากแรงงานข้ามชาติในเขตชุมชนชาวประมงว่า แรงงานข้ามชาติกัมพูชาได้มีบทบาทอะไรต่อชุมชนชาวประมง อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรีและผลกระทบของแรงงานข้ามชาติกัมพูชา ได้สร้างผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ เช่น รายได้ผู้ประกอบการร้านค้า ด้านสังคม เช่น การเกิดชุมชนแออัด ด้านการเมืองการปกครอง เช่น นโยบายแรงงานต่างด้าวและด้านสาธารณสุข เช่น การเกิดโรค

ระบาคับสถานที่อื่น ๆ ที่มีแรงงานข้ามชาติ เหมือนกันกับในงานวิจัยของ ชันยพร พันอารีย์ และรุ่งเกียรติ สนแจ้ง หรือไม่

ดังนั้น มาตรการแก้ไขเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติในการก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 จะมีการหลังไหลด้านแรงงาน มีการเปิดพรมแดนอย่างเสรี ซึ่งมีเงื่อนไขใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น ควรมีมาตรการอย่างไรในการรับมือกับแรงงานข้ามชาติในเขตชุมชนชาวประมง ผู้วิจัยจึงต้องทำการศึกษาเพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรีว่าได้เข้ามามีบทบาทหรือสร้างผลกระทบในด้านใดมากกว่ากัน สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่ต้องศึกษาเพื่อจะได้มีมาตรการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยใช้พื้นที่ในเขตอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรีเป็นกรณีศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาบทบาทของแรงงานข้ามชาติที่มีต่อชุมชนชาวประมง อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองและสาธารณสุข ของแรงงานข้ามชาติที่มีต่อชุมชนชาวประมง อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางเพื่อเป็นมาตรการในการแก้ไขปัญหาแรงงานข้ามชาติ ในเขตชุมชนชาวประมง อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ในกระแสการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ประโยชน์ของการวิจัย

คาดว่าผลการวิจัยจะทำให้เป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการวางแผนนโยบายรับรู้ถึงปัญหาและมาตรการแก้ไขเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ และคาดว่าผลการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ประชาชนและแรงงานข้ามชาติ สามารถมีวิถีชีวิตในการอยู่ร่วมกันได้ ในเขตชุมชนชาวประมง อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติกัมพูชา ในเขตชุมชนชาวประมงแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี รวม 3 ตำบลที่มีแรงงานข้ามชาติอาศัยอยู่ในพื้นที่ ได้แก่ ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ ตำบลเกาะเปริดและตำบลบางกะไชย

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ในการศึกษานี้ ได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง จำนวน 200 คน ได้แก่ ชาวประมง ผู้ประกอบการค้าขาย ผู้รับจ้างทั่วไป แม่บ้านและผู้รับราชการ

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดคำนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ (Operation Definition) ที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. **แรงงานข้ามชาติ** หมายถึง แรงงานที่มีการเคลื่อนย้ายในกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีสภาพของการมีพรมแดนที่แน่นอนในระบบรัฐชาติเริ่มเลื่อมถอยลง ทำให้การแบ่งแยกระหว่างแรงงานข้ามชาติกับแรงงานต่างด้าว อาจจะไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ เพราะเป็นแรงงานในกระแสโลกาภิวัตน์
2. **แรงงานต่างด้าว** หมายถึง ผู้ใช้แรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทย แต่ประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองอยู่ในประเทศไทย
3. **แรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมาย** หมายถึง ผู้ใช้แรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทยแต่นายจ้างพาไปขึ้นทะเบียนให้เป็นแรงงานที่ถูกกฎหมาย
4. **แรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมาย** หมายถึง ผู้ใช้แรงงานที่ไม่มีสัญชาติไทยที่หลบหนีเข้ามาทำงานโดยไม่ได้ขึ้นทะเบียนอนุญาตให้เป็นแรงงานที่ถูกกฎหมาย
5. **การประมงเพื่อยังชีพ (Subsistence Production)** หมายถึง เป็นการประมงก่อนทุนนิยม ซึ่งปรากฏให้เห็นเด่นชัด คือ ประมงพื้นบ้าน (Artisanal Fishing) เป็นการประมงเพื่อเอาไว้กินเป็นหลักโดยใช้เรือประมงขนาดเล็ก โดยทั่วไปใช้เรือขนาดเล็ก

6. การประมงแบบผู้ผลิตสินค้ารายย่อย (Petty Commodity Production) หมายถึง เป็นการทำการประมงที่เรียกว่า ประมงพาณิชย์ (Commercial Fishing) เป็นการผลิตเพื่อขาย ไม่ใช่การประมงเพื่อยังชีพ

7. การประมงแบบในระบบอุตสาหกรรมทุนนิยม (Industrial Capitalism) หมายถึง พัฒนาการของการประมงในรูปแบบทุนนิยมประมงจะมีลักษณะที่เรียกว่า ประมงอุตสาหกรรม (Industrial Fishing) เป็นการจับปลาสำหรับการส่งโรงงานอุตสาหกรรมอาหาร และหมายความครอบคลุมถึงการจับปลาที่ใช้ทุนและเทคโนโลยีสูง มีศักยภาพในการจับปลาครั้งละมาก ๆ

8. ประมงพื้นบ้าน (Artisanal Fishing) หมายถึง การประมงเพื่อยังชีพหรือประมงขนาดเล็ก โดยทั่วไปใช้เรือขนาดเล็ก เช่น เรือพื้นบ้าน ปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่จะติดเครื่องยนต์เข้าไปด้วย เครื่องมือจับปลาที่ใช้แหหรือเบ็ดง่าย ๆ ชาวประมงพื้นบ้านเปรียบเสมือนกระดูกสันหลังของการประมงในประเทศโลกที่สาม เป็นการประมงเพื่อยังชีพหาอาหาร สร้างรายได้และก่อให้เกิดการสร้างงานในท้องถิ่น

9. ประมงพาณิชย์ (Commercial Fishing) หมายถึง ไม่ใช่การประมงเพื่อยังชีพ ส่วนใหญ่ธุรกิจประมงแบบนี้จะผูกพันกับกองเรือประมงที่จับปลา โดยใช้วนลาก เบ็ดราวทะเลเล็ก หรืออวนลอย โดยทั่วไปเจ้าของเรือจะเป็นผู้ดำเนินการเอง และปลาที่ได้ก็จะขายทั้งในท้องถิ่นหรือตลาดในภูมิภาค

10. ประมงอุตสาหกรรม (Industrial Fishing) หมายถึง การจับปลาสำหรับการส่งโรงงานอุตสาหกรรมอาหาร และหมายความครอบคลุมถึงการจับปลาที่ใช้ทุนและเทคโนโลยีสูง มีศักยภาพในการจับปลาครั้งละมาก ๆ

11. ประมงชายฝั่ง (Inshore Fishing) หมายถึง การจับปลาในเขตน้ำตื้นระยะใกล้ฝั่ง

12. ประมงน้ำลึก (Offshore Fishing) หมายถึง การจับปลาในระยะห่างจากฝั่งแต่ไม่เกินระยะ 200 ไมล์จากชายฝั่ง ส่วนใหญ่ยังอยู่ในเขตภูมิภาคเดียวกัน

13. ประมงสากล (Distant Water Fishing) หมายถึง การจับปลาในมหาสมุทรไกล ๆ เป็นพันไมล์จากท่าเรือของประเทศนั้น ๆ

14. อวนลอย (Driftnetting) หมายถึง เครื่องมือจับปลาผิวน้ำใช้ตาข่ายหรืออวนขนาดยาวผูกทุ่นลอยเอาไว้ และปล่อยให้ปลาวายเข้ามาติดอวนเอง

15. อวนล้อม (Seine) หมายถึง อวนชนิดหนึ่งมีทุ่นลอย เวลาจับปลาใช้เรือลากล้อมฝูงปลาแล้วกว้านขึ้นโดยกันอวน สามารถรวบให้สอปลงได้และยังแยกย่อยได้อีกหลายชนิด

16. อวนลาก (Trawling) หมายถึง อวนจับปลาน้ำลึก โดยใช้เรือ 1 - 2 ลำ ลากอวนที่มีลักษณะปากอวนกว้าง ตัวท่อนอวนยาว มีตัวถ่วงให้ปากอวนด้านล่างจมถึงพื้นทะเล เวลาจับปลาจะลากไปตามพื้นท้องทะเล หรือระหว่างผิวน้ำกับพื้นทะเล

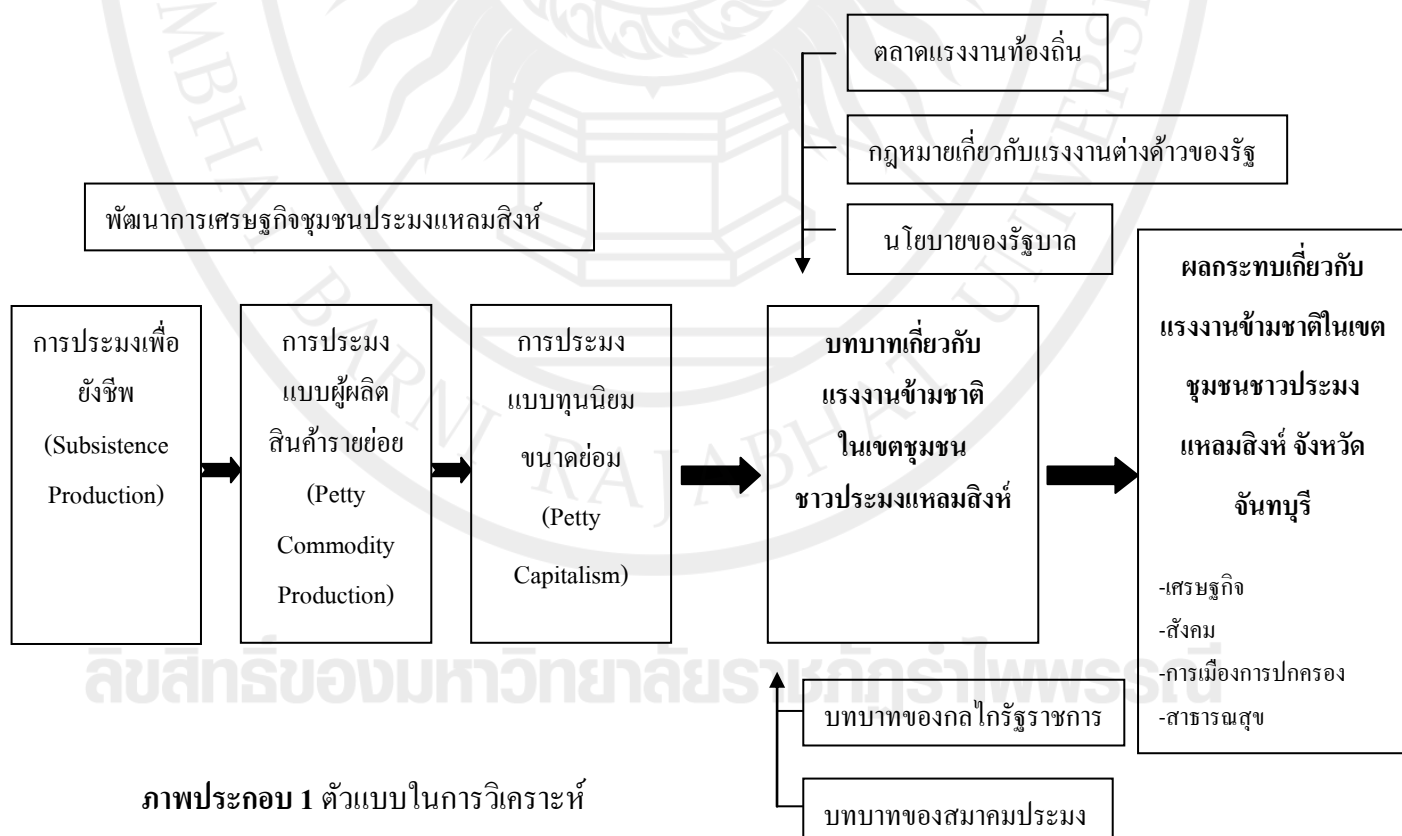
17. อวนรูด (Dragging) หมายถึง อวนที่มีลักษณะคล้ายอวนลาก แต่ใช้ดันไปข้างหน้า แทนการลาก นิยมมากในอเมริกาเหนือ

18. บทบาท หมายถึง พฤติกรรมของแรงงานข้ามชาติกัมพูชา ที่มีต่อพัฒนาการทุนนิยมประมง ในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

19. ผลกระทบ หมายถึง ผลที่ได้รับทั้งเชิงบวกและเชิงลบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสาธารณสุข และด้านความมั่นคง หรือเกิดจากการที่แรงงานข้ามชาติกัมพูชา ลักลอบเข้ามาทำงานในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

ตัวแบบในการวิเคราะห์

จากการสำรวจองค์ความรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถกำหนดตัวแบบในการวิเคราะห์บทบาทเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ ในเขตชุมชนประมงรวมถึงผลกระทบที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ภาพประกอบ 1 ตัวแบบในการวิเคราะห์

จากตัวแบบในการวิเคราะห์ที่สามารถกำหนดปัจจัย ที่มีผลต่อบทบาทของแรงงานข้ามชาติ กัมพูชาออกมาเป็น 3 กลุ่มหลัก ๆ คือ

1. บทบาทของแรงงานข้ามชาติกัมพูชาเป็นผลมาจากพัฒนาการทุนนิยม ในการทำ ประมงที่อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี กล่าวคือ บทบาทแรงงานข้ามชาติดังกล่าว เป็นผลมาจาก การคลี่คลายของพัฒนาการเศรษฐกิจ ชุมชนประมงแหลมสิงห์ จากการประมงเพื่อยังชีพไปสู่การ ประมงแบบผู้ผลิตสินค้ารายย่อย และการประมงทุนนิยมขนาดย่อม ดังนั้น ในปัจจุบันแรงงานข้าม ชาติกัมพูชา จึงมีบทบาทที่จำเป็นต่อการทำประมงแหลมสิงห์ นอกจากนี้บทบาทแรงงานข้ามชาติ ดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบทั้งในเชิงบวก และเชิงลบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการ ปกครองและสาธารณสุข

2. บทบาทแรงงานข้ามชาติเป็นผลมาจากบทบาทกลไกรัฐราชการ และบทบาทของ สมาคมประมง เนื่องจากกลไกรัฐราชการมีผลต่อฐานะของแรงงานข้ามชาติ ว่าเป็นแรงงานถูก กฎหมายหรือผิดกฎหมาย ส่วนบทบาทของสมาคมประมงมีผลโดยตรงต่อรายได้จากค่าจ้างของ แรงงานข้ามชาติ

3. บทบาทแรงงานข้ามชาติเป็นผลมาจากปัจจัยทางด้านตลาดแรงงานท้องถิ่น กฎหมาย เกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติของรัฐและนโยบายรัฐบาล

สมมติฐานในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดสมมติฐานไว้ ดังนี้

1. บทบาทของแรงงานข้ามชาติกัมพูชา เป็นผลมาจากพัฒนาการของทุนนิยมในการทำ ประมงที่อำเภอแหลมสิงห์

2. การใช้แรงงานข้ามชาติในการประมงแหลมสิงห์มีผลกระทบทั้งในเชิงบวก ได้แก่ การทดแทนแรงงาน ที่ขาดแคลนในระบบทุนนิยม และในเชิงลบ ได้แก่ ส่งผลให้เกิดปัญหาการค้ำ มนุษย์ในการจ้างแรงงานข้ามชาติ